

No partnera un seksuālas vardarbības cietušo identificēšana un palīdzības sniegšana.

Līga Kozlovskā.

Ģimenes ārste,
Latvijas Lauku ģimenes ārstu
asociācijas prezidente,
RSU Ģimenes medicīnas katedras lektore,
VM Galvenā speciāliste ģimenes medicīnā.

KONFERENCE
„Novēršana, aizsardzība un reaģēšana uz vardarbības pret sievietēm gadījumiem:
no normatīvajiem aktiem līdz to efektīvai piemērošanai”

2014.gada 22. maijā
Rīga

***Vardarbība pret sievieti ir pret dzimumu
vērsta vardarbīga rīcība, kā rezultātā
cietušajai rodas vai var rasties fizisks,
seksuāls, garīgs kaitējums vai ciešanas,
ieskaitot šādas darbības draudus,
piespiedu darbības vai patvaļīgu brīvības
atņemšanu, neatkarīgi, vai tā notiek
sabiedriskās vai privātās dzīves ietvaros.***

**ANO Deklarācijas par vardarbības pret sievieti izskaušanu 1.pants,
1993.gada 20.decembra ANO Ģenerālās Asamblejas rezolūcija Nr.48**

Eiropas Padomes statistika liecina:

- ***viena no četrām*** sievietēm savā mūžā ir cietusi no ***vardarbības ģimenē***;
- 6–10% sieviešu cieš no vardarbības ģimenē ***katru gadu***;
- vardarbība ģimenē ir biežākais traumatiskas nāves un invaliditātes cēlonis sievietēm vecumā no 16 līdz 44 gadiem.

VARDARBĪBA PRET SIEVIETĒM: PREVALENCE

1 no 3 sievietēm

visā pasaulē cieš no fiziskas vai seksuālas vardarbības no
sava partnera vai no seksuālas vardarbības ne no partnera

Tās ir problēmas ar ko ik dienas
nākas satapties arī Latvijas
ģimenes ārstiem.

-
- Ģimenes ārsts parasti ir pirmais no veselības aprūpes speciālistiem, pie kā pēc padoma griežas pacienti.
  - Regulārs kontakts starp pacienti un ģimenes ārstu ļauj laicīgi pamanīt vardarbības upurus un sniegt tiem palīdzību.

Konsultējot pacientu, nākas konstatēt sekas, ko izraisījusi dažāda veida vardarbība:

- Fiziska,
- Seksuāla,
- Emocionāla,
- Psiholoģiska,
- Ekonomiska.

Klīniskie gadījumi ģimenes ārsta praksē

- Paciente griežas pie ģimenes ārsta ar sūdzībām par multipliem sejas sasitumiem. Esot kritusi.
- Ierodoties pie ģimenes ārsta, sieviete ar garīgu atpalcību informē, ka ir tikusi izvarota un apzagta.
- Pusaudze ieradusies vēlīnā grūtniecības laikā. Baidās runāt par notikušo.
- Sieviete ieradusies ar sešgadīgu dēlu. Sūdzas par to, ka bērns skolā bieži krītot.

-
- Sieviete cieš no smagas depresijas. Sarunā noskaidrojas, ka ikdienā viņa saņem pārmetumus no vīra par dažādiem sīkumiem.
  - Sieviete, kurai ir smagas atkarības problēmas no narkotikām un alkohola, slimo ar STS, bieži ierodas pie ģimenes ārsta ar sasitumiem.
  - Piedzēries patēvs piekauj pusaudzi.
  - Grūtniece, ko piekāvis civilvīrs.

-
- Sievieteī smaga depresija. Ir ekonomiski atkarīga no vīra un lai saņemtu kādus līdzekļus, ir spiesta lūgties un pazemoties.
  - Sieviete intraverta, depresīva, ģimenē vienīgā peļņitāja. Vīrs spēļu atkarīgs, bezdarbnieks. Izsaka seksuālās dabas pārmetumus, ir bieži agresīvs...
  - Utt...

Redzot iespējamās vardarbības pazīmes:

- ārstam pašam nākas uzsākt sarunu, jo sievietēm parasti ir ļoti grūti par to runāt;
- viņām ir kauns, apjukums, sajūta, ka veselības aprūpes speciālisti nespēs palīdzēt un bailes par sekām;
- dažos gadījumos ārsts var būt vienīgais, kam ir iespēja pamanīt vardarbību un piedāvāt sievietei palīdzību;
- konfidencialitāte un pacienta datu aizsardzība var kalpot sievietei kā iedrošinājums uzsākt sarunu par vardarbību.

Ārsta rīcības plāns.

- **VARDARBĪBAS PAZĪMJU MEKLĒŠANA;**
- **IDENTIFICĒŠANA;**
- **SADARBĪBA;**
- **DOKUMENTĒŠANA;**
- **CITU DIENESTU IESAISTĪŠANA VAI INFORMĒŠANA.**

Iespējamās pazīmes.

- Mēģinājumi slēpt savainojumus ar apģērbu vai rotaslietām;
- Ievainojums neatbilst izskaidrojumam;
- Atkārtoti savainojumi, nekoptas brūces, dažāda vecuma savainojumi dažādās dzīšanas stadijās, īpaši uz galvas, kakla, vēdera, krūtīm un dzimumorgāniem;
- Satraukums, depresija, uzbudinājums vai panikas lēkmes;
- Seksuālas vardarbības pierādījumi;

Vardarbība ģimenē pret sievieti. Rekomendācijas reprodūktīvās veselības speciālistiem par pacientes izmeklēšanu un palīdzības sniegšanu. 2009

-
- Bez ticama iemesla neapmeklētas vai pārceltas ārsta vizītes;
  - Ir bijuši pašnāvības vai pašsavainošanās mēģinājumi;
  - Sieviete šķiet izvairīga, sociāli noslēgta un svārstīga;
  - Atkārtoti nespecifiski simptomi, piemēram, pacientei ir biežas subjektīvas sūdzības bez klīniskas atradnes;
  - Sievieti pavada partneris vai radnieks un atbild uz jautājumiem viņas vietā;
  - Alkohola vai citu vielu pārmērīga lietošana;
  - Regulāra mazo trankvilizatoru vai analgētiķu lietošana;
  - U.c. pazīmes

Vardarbība ģimenē pret sievieti. Rekomendācijas reproduktīvās veselības speciālistiem par pacientes izmeklēšanu un palīdzības sniegšanu. 2009

Dažkārt sievietēm, kuras cieš no vardarbības, nav nekādu ārēju pazīmju, kas uz to norādītu.

- Jānoskaidro, kādēļ paciente ir ieradusies, kāpēc viņa vēlas veikt medicīnisku izmeklēšanu
- Vienmēr jāizmeklē viss ķermenis un visi ievainojumi, ne tikai smagākie, kam vajadzīga aprūpe.
- Īpaši rūpīgi jāapskata vietas, ko klāj apģērbs.
- Jāizmeklē visi ievainojumi, uztūkumi, sāpīgās vietas.
- Ja ir redzams, ka paciente ir izvarošanas vai citas seksuālās vardarbības upuris, tiek izmeklēts viss ķermenis, ne tikai vēdera un dzimumorgānu rajons.

Vardarbība ģimenē pret sievieti. Rekomendācijas reproduktīvās veselības speciālistiem par pacientes izmeklēšanu un palīdzības sniegšanu. 2009

Wonca

World family doctors. Caring for people.

EUROPE

IETEKME UZ VESELĪBU: sievietes, kas cieš no vardarbības →

PSIHISKĀ VESELĪBA

DIVREIZ

biežāk slimo ar **DEPRESIJU**

Gandrīz

DIVREIZ

biežāk cieš no alkohola atkarības radītajiem veselības traucējumiem

REPRODUKTĪVĀ, SEKSUĀLĀ VESELĪBA

Par

16%

dzemdē bērnus ar zemu dzimšanas svaru

1.5

reizes

biežāk slimo ar Cilvēka Imūndeficīta vīrusu (HIV), 1.5 reizes biežāk slimo ar sifilisu, hlamīdiju infekciju vai gonoreju

NĀVE UN IEVAINOJUMI

42%

gadījumos fiziskas un seksuālas vardarbības rezultātā cieš no fiziskiem ievainojumiem

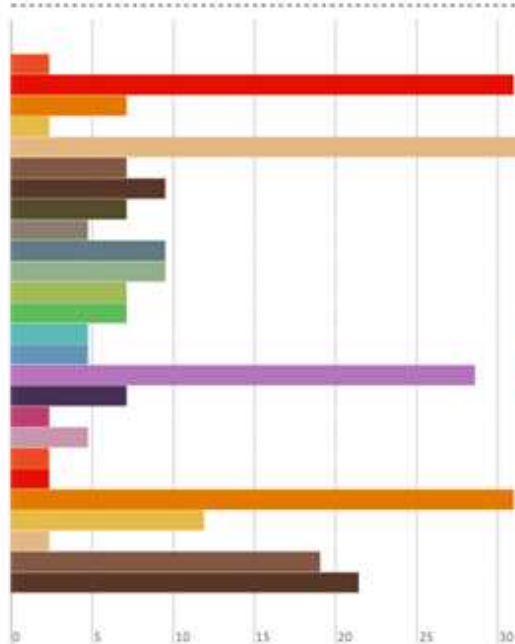
38%

visu pasaules sieviešu slepkavību ir veikuši viņu seksuālie partneri

SITUĀCIJAS, KURĀS ŠOBRĪD TIEK SKRĪNĒTAS SIEVIETES

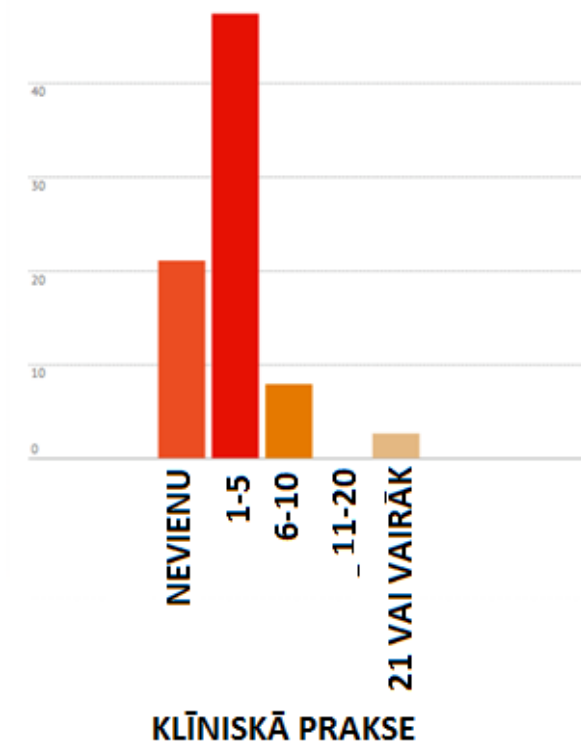

- Not applicable - I am not in cli. | I do not currently screen
- All new patients | All new female patients
- All patients with abuse indicators | All female patients at the time ...
- All pregnant patients at specifi... | All patients periodically
- All female patients periodically... | I screen certain patient categor...
- Teenagers | Young adult women (under 30 year...
- Elderly women (over 65 years old... | Single or divorced women
- Married women | Women with alcohol or other subs... | Single mothers
- Black or Hispanic women | Immigrant women | Lesbian women
- Homosexual men | Depressed/suicidal women | Pregnant women
- Mothers of all my pediatric pati... | Mothers of pediatric patients wh...
- Mothers of children with confirm...

Cik bieži pēdējo 6 mēnešu laikā ārsti sievietēm ar šādām slimībām jautājuši par vardarbību...

CIK DAUDZ JAUNATKLĀTAS INTERPERSONĀLAS VARDARBĪBAS DIAGNOZES ESAT UZSTĀDĪJUŠI PĒDĒJO SEŠU MĒNEŠU LAIKĀ?

KLĪNISKĀ PRAKSE

Nosacījumi, lai varētu identificēt vardarbību.

- Droša, klusa un privāta telpa, kur sarunai netraucē citi pacienti vai personāls.
- Nejautāt sievietei par vardarbību ģimenē viņas partnera, radu vai draugu klātbūtnē.
- Jākoncentrē visa uzmanība uz sievieti, svarīgs ir acu kontakts. Jāizvairās no pierakstu veikšanas sarunas laikā.
- Ja sieviete nerunā ārstam saprotamā valodā, būtu jāatrod tulks, kurš **nav** ģimenes loceklis.

-
- Sarunā jāizmanto netieši, nebiedējoši jautājumi draudzīgā formā, mēģinot radīt pacientē uzticēšanos un veicinot atklātību. Jautājumu formu, veidu un secību ārsts izvēlas, izvērtējot konkrēto situāciju un novērtējot pacientes komunikācijas spējas;
  - Jāklausās uzmanīgi,
  - neuzdot upuri vainojošus jautājumus;
  - ja sievietē:
    - apstiprina, ka mājās ir problēmas,
    - sniedz atbildi, kas nešķiet ticama,
    - ir svārstīga.

jāturpina uzdot tiešus, nebiedējošus jautājumus.

Vardarbība ģimenē pret sievieti. Rekomendācijas reprodūktīvās veselības speciālistiem par pacientes izmeklēšanu un palīdzības sniegšanu. 2009

Lai varētu sniegt palīdzību, ir nepieciešama ārsta un pacientes sadarbība.

- sieviete jānomierina un jāiedrošina, ka viņai bija tiesības stāstīt par vardarbību, ka notikušais nav viņas vaina un ka ārsts viņai tic un saprotat, cik grūta viņai ir šī situācija.
- Jāpastāsta sievietei, ka ir atbalsta iestādes, kur viņa var saņemt palīdzību, piedāvājot konkrētu kontaktinformāciju

Lai palīdzība varētu būt efektīva, visus noskaidrotos faktus ir nepieciešams dokumentēt

- Visi ievainojumi un simptomi jāreģistrē, aprakstot to veidu, lokalizāciju, izmēru, krāsu un vecumu, vajadzības gadījumā lietojot ķermeņa shēmu lokalizācijas precizēšanai
- Jāreģistrē sievietes stāstītais, lietojot viņas pašas vārdus, kā arī jebkuras norādes par iepriekšēju vardarbību.
- Jādokumentē arī novērotie emocionālie un psiholoģiskie simptomi.

Vardarbība ģimenē pret sievieti. Rekomendācijas reprodūktīvās veselības speciālistiem par pacientes izmeklēšanu un palīdzības sniegšanu. 2009

-
- Jāreģistrē norādes arī par pacientes bērnu drošības apdraudējumu un atbilstoši jārīkojas, ja tas nepieciešams.
  - jāpaskaidro sievietei nodarījuma reģistrēšanas nozīmīgums, jo vēlāk tas var būt nepieciešams tiesā, lai panāktu sievietes aizsardzību.
  - Jāizskaidro tiesu medicīnas eksperta loma un nosūtīšanas kārtība.

-
- Ja sieviete ir seksuālās vardarbības upuris un nonāk pie ārsta brīdī, kad vēl nav iesaistīta policija un nav nozīmēta tiesu medicīnas ekspertīze, ir jādokumentē un jāapraksta visi ievainojumi un jāpaņem spermas paraugi vai arī paciente jānosūta pie ginekologa.
  - Jāievēro arī ne-medicīniska rakstura norādes par vardarbību, kā piemēram, saplēsts, bojāts vai ar asinīm notraipīts apģērbs, un jādokumentē redzētais.

*Ja ārstniecības iestādē sniegta palīdzība bērnam, kuram konstatētas iespējamās vardarbības sekas, ārstniecības iestāde nekavējoties par to ziņo **policijai**, bērna dzīvesvietas bāriņtiesai vai pašvaldības sociālajam dienestam (darbiniekam).*

***MK noteikumi Nr.719 “Kārtība, kādā bērnam, kurš cietis no prettiesiskām darbībām, sniedz nepieciešamo palīdzību”
[spēkā ar 17.09.2008.]***

Palīdzības sniegšanā ļoti nozīmīga ir sadarbība starp ārstu, pacienti un citām institūcijām.

- Policija;
- Bāriņtiesa;
- Sociālais dienests
- Tiesu medicīnas eksperts;
- Krīzes centri;
- Psihologs;
- Psihiatrs;

**Upura stāsts ir zelta standarts, diagnozes
uzstādīšanai par vardarbību ģimenē.**

World family doctors. Caring for people.

EUROPE

Paldies par uzmanību!